

הארץ

התיאטרון האלטרנטיבי באמת בישראל מתקיים במקום לא צפוי

לעומת הטלטלות שפוקדות את עולם הבמה הישראלי, מתנהל לו אנסמבל שלומי זה 20 שנה ביציבות ובהצלחה. הקשר ליישוב שבו הוא פועל אמנם אינו הדוק, אבל היוצרים מצליחים ליצור תיאטרון אלטרנטיבי שהוא נדיר בארץ. מהו סודה של הקבוצה הצפונית ולמי בעצם מיועדת היצירה שלה?

"ערפל". ריבוי מבלבל של גירויים חזותיים צילום: גרסיאלה חיצ'נקו

יאיר אשכנזי

10.12.2019 | עודכן ב: 13:39

עקוב

התקציר ב-315 מלים

רגע הכניסה אל חלל ההצגה "ערפל" במרכז היוצרים בשלומי נדמה כטריפ צבעוני שמוחק מהזיכרון במהירות את המראה האפור והשגרתי שקדם לו: באולם התיאטרון שבלב אזור המוסכים וההאנגרים של העיירה הצפונית הנושקת לגבול לבנון נברא לו עולם הזוי המורכב מהקרנות קטעי סרטים של פדריקו פליני, עשן, תאורה מרצדת ותחושה כללית של מסתורין.

מיד תיפתח דלת הזזה ומתוכה יצעדו פנימה באטיות ארבעה פרפורמרים מכוסים ניילונים, כמעין רהיטים אנושיים שנתרו כאן מהפקות קודמות וממתינים לתורם. הקלטות בקולותיהם של הארבעה ימסרו את מספרי תעודות הזהות שלהם, מקומות לידתם וכמה פרטים אישיים ומעט מביכים על עצמם. "אני זאת שדופקת את האוטו בחנייה פנויה", אומרת אחת מהן, "אני זה שקוטף לימונים בפרדס הרחוק", אומר אחר ושלישית מתוודה: "אני זאת שמפחדת להזדקן".

במקום שהכי קרוב לגבול יש הכי הרבה חופש. התחושה שלנו היא שהמרחק הזה נותן לנו גמישות ודווקא לא יוצר ניתוקפנצ'ו אדלברג

בשמאל הבמה, בפניה שעוצבה כמטבח, יושבים נטע פלוצקי ופבלו זלצמן, ממובילי אנסמבל שלומי, הוא בגלימה מהודרת וכובע והיא בבגדים אדומים אלגנטיים, שותים מיץ גזר שנסחט במקום ומשקיפים על המתרחש. זלצמן כאן על תקן במאי הקולנוע שצועק "קאט" ו"נקסט". לאורך כל ההצגה הוא גם מטיח בפרפורמרים שאלות כמו "מה ישראלי בשבילך?", "מה זה יהודי בשבילך?", "מה זה ירושלים בשבילך?", "מה זה ערבי בשבילך?". התשובות שלהם מתערבלות במזיקה קצבית. באחת הסצינות מוכנס לאולם שרוול ניילון ענק, המכונה "שטרונגול" בפי הצוות. הוא מתנפח לעיני הצופים, כשזלצמן קורא "תזקיפו אותו", "תרימו אותו", ומואר בצבעים עזים בעת שהפרפורמרים נכנסים לתוכו. במהרה מתברר שיש על הבמה ערב־רב של גילאים וגם של גליויות, מארגנטינה דרך רומניה ועד ישראל, ותחושת הזרות בין הבמה לקהל תפנה את מקומה להרגשה משפחתית.

נראה שהמשפחתיות הזו השורה בין חברי אנסמבל שלומי לבין עצמם וכתוצאה מכך בינם לבין הקהל שלהם היא אחד הדבקים שמחזיקים את האנסמבל הזה יחד. המרכז, שנפתח בשנת 2000 כאיחוד של שתי קבוצות תיאטרון שפעלו בצפון בשנות ה-90, עומד לחוג 20 שנה ומסתמן כהצלחה הגדולה של פרויקט חממות התרבות בפריפריה, שקודם בתקופת ממשלת ברק. בשעה שקבוצות תיאטרון בכל רחבי הארץ מנהלות מאבקי הישרדות אמנותיים וכלכליים ולא פעם נקלעות לסכנת סגירה, בשלומי מתנהל לו על מי מנוחות מרכז תיאטרון אלטרנטיבי, שמתאפיין ביציבות כלכלית, אנסמבל יוצרים ושחקנים קבוע ונאמן שרובו הגדול מתגורר בצפון הארץ, אסתטיקה ייחודית ופרועה ותהליכי יצירה ארוכים, מעמיקים וסדורים שמוליכים בכל שנה הפקה חדשה.

מהו סוד קסמו של המרכז בשלומי, הכולל גם בית ספר ליוצרים, ומדוע רק מעטים מהצפון ובכלל נחשפים ליצירות העולות בו, למרות התעוזה החזותית, הפרסים שצבר לאורך השנים, האנרגיות המתפרצות והכישרון הרב המבעבע במקום?

פבלו זלצמן ונטע פלוצקי. חייהם של חברי האנסמבל מתערבבים עם תכני ההצגות צילום: שלומי מוצפי

הצגה אחת בשנה

כבר בתחילת הביקור בחזרות ל"ערפל", שעלתה באמצע אוקטובר השנה ותוצג גם בשבועיים הקרובים (18, 19 ו-25 בחודש), מתברר שהתפישה האמנותית של יוצרי האנסמבל בשלומי, שחקניו ומנהליו שונה בתכלית מהמקובל בתיאטראות הרפרטואריים וגם בקבוצות הפרינג'. הדגש כאן מושם על התהליך האמנותי הארוך – כשמונה חודשי חזרות על כל הפקה חדשה – ולא רק על התוצר שלו.

כל תהליך עבודה על יצירה חדשה בשלומי מתנהל באופן זהה: הבמאי והמנכ"ל פבלו זלצמן, בשיתוף עם דודי מעיין, מייסד התיאטרון המשמש כיום יועץ אמנותי בו, מביאים בינואר-פברואר לחדר החזרות נושא או השראה מסוימים ומשתפים בהם את השחקנים. לאחר מכן מתחילים סשנים של תרגילים, שבמהלכם נרקמות הסצנות. "יש פה להקה מאוד מנוסה בלהתנסות וזה משהו שאנחנו מלמדים, שהניסיון הוא מה ששווה", מדגיש זלצמן. "להיות כאן, להתנסות, לקפוץ למים ולא לדעת מה הולך להיות".

כבר בשלבי החזרות המוקדמים נוכחים בחדר גם מעצבי המוזיקה, התאורה, התפאורה והווידיאו-ארט, כך שהכל נוצר בעת ובעונה אחת וכולם צועדים במסע אל עבר הלא-ידוע. חלק מהשחקנים לא רק מופיעים על הבמה אלא גם ממלאים תפקידים נוספים בהפקה. "פבלו נותן קצה חוט שהוא עצמו לא יודע לאן ילך ואנחנו מגיבים איך שאנחנו מגיבים, ואז זה נותן לו עוד רעיון והוא נותן עוד הנחיה", מספר ברק נחשול מהיישוב צורית שחקן ותיק בלהקה המשמש כיום גם מנהל חזרות. "אין פה מחזה שמשמש פרטיטורה ושעליו בונים את 'התוכנית המבצעית', אלא היצירה נעשית במקום", מחדד מעיין.

כעבור כמה חודשי עבודה מגיע מעיין אל חדר החזרות, מעיר הערות דרמטורגיות ומבניות ומסייע לקבוצה להעמיק את החיפוש האמנותי שלה. ביולי יוצא האנסמבל לחופשה וחוזר באוגוסט לשלושה חודשי עבודה מרוכזים, עד לבכורת ההפקה באוקטובר.

"הרעיון שאנשים באים לראות הצגה לא נגמר באיזו פעולה אנונימית של מישהו שקנה כרטיס ונסע לשלומי, אם כי זו גם אפשרות", אומר מעיין, מיוצרי התיאטרון האלטרנטיבי הבולטים בישראל, שניהל את האנסמבל שלומי בחמש שנותיו הראשונות וכיום מחלק את חייו בין וינה לישראל. "זו תפישת עבודה שבה אין במה ואין אחורי קלעים, הכל חשוף בפני הצופים. התיאטרון הזה משרטט תמונה רחבה של יצירה, של עולם ושל חיים ומביא בחשבון את מצב הרוח של האנשים פה, את המצב האישי שלהם, את הקשר ביניהם. לכן גם התהליכים שהם עוברים במשך הזמן מתערבבים ביצירה".

עיקר יצירתו של מעיין במשך השנים היא מופעי פרפורמנס ואירועים תיאטרוניים רב-תחומיים, תלויי-מקום ורחבי-יריעה, שמשלבים לרוב מרכיבים אישיים-ביוגרפיים עם מוטיבים לאומיים וחברתיים אקטואליים או היסטוריים. הוא נמנה עם מקימי המרכז לתיאטרון עכו ב-1985 ובמשך כ-13 שנה ניהל אותו אמנותית. ב-1998 פרש מהמרכז והקים מעבדת תיאטרון בקיבוץ כברי. במעבדה בכברי לקחו חלק בין השאר השחקנית נטע פלוצקי (75), אחת המורות הוותיקות בארץ לתנועה ולתיאטרון בוטו יפני, ובן זוגה השחקן והבמאי זלצמן (61). ב-2000 הובילה הממשלה פרויקט להקמת חממות תרבות בפריפריה, לפי קונספט שהציע המחזאי והבמאי יהושע סובול. כחלק ממנו נפתח באותה שנה תיאטרון "מראה" בקרית שמונה, בהנהגת השחקן והבמאי המנוח מנחם עיני, ואילו מעיין נבחר להוביל את התיאטרון בשלומי. תקציב המרכז היה 1.4 מיליון שקלים בשנתו הראשונה, רובם מתמיכת משרד התרבות, והוא פעל בהאגור רחב-ידיים באזור המוסכים בשלומי, שאיפשר לחברי הקבוצה לעצב את חללי ההצגה כראות עיניהם.

דודי מעיין. אין פרטיטורה צילום: גרסיאלה חיצ'נקו

באזור הצפוני, שההיצע התיאטרוני בו הסתכם באותה תקופה ביצירות המרכז לתיאטרון של עכו ובהצגות הרפרטואריות שהגיעו מהמרכז להיכלי התרבות בנהריה ובעכו, לא מיהרו לחבק את האנסמבל החדש ולהתעניין בנעשה בהאנגר הענק, אף שחלק מהחברים דווקא הביעו נכונות להשתלב בקהילה ולימדו או העבירו סדנאות תיאטרון במוסדות החינוך בשלומי וביישובים הסמוכים. "המקום הזה הוא די סודי מבחינת האוכלוסייה", אומר שמחה שמשון מקיבוץ כברי, שלוקח חלק בפעילות התיאטרון מראשיתו. "אנשים באים ממשקים שכנים, מנהריה ולפעמים מתל אביב. אבל מי שהיה פה חווה חוויה שהוא לא רגיל אליה ואז הוא מדבר עם כאלה שלא היו".

גם ההפקות רחבות־היריעה שעלו בשנותיו הראשונות של אנסמבל שלומי לא היו שגרתיות באופיין והזכירו במידת מה עבודות קודמות של מעיין בעכו. לעתים הן שילבו איסוף מנקודה מסוימת מחוץ לשלומי והסעה להאנגר שבו נערך מעין הפנינג תיאטרוני מרובה משתתפים, דימויים ומוקדי התרחשות וכן כלל השתתפות פעילה של הצופים.

את "משהו שנגמר בהרקדה" שהועלתה בסוף 2001 הגדירה ציפי שוחט ב"הארץ" כ"מין מופע אימים, שבו הצופים נעים מחלל לחלל, שותים יין, צופים בתצוגת אופנה מחרידה, יושבים בחושך, סובלים, מתפתלים, מתענים, כועסים, מתקוממים ואולי אף נהנים. זהו מסע מסויט מהסוג שלא הכירו מעולם".

ההצגה ההיא, שכללה כ-40 משתתפים ונמשכה כארבע שעות וחצי, החלה באיסוף באוטובוס מעכו, נמשכה בהסעה ברכבים פרטיים עם נהגים בבגדי אלביס והסתיימה בהאנגר שבשלומי, שכלל בין השאר בית קפה, מקהלת מקוננות ואולפן רדיו, בכל אחד מהם התרחשות אחרת. מעיין מדגיש כי בשל גודלן של ההפקות ההן, "משהו שנגמר בהרקדה" ואחריה "קולקציית קיץ", לא ניתן היה לשנע אותן למרכז הארץ.

ב-2005 עזב מעיין את ישראל לוונייה וזלצמן התמנה למנהל התיאטרון, בתהליך שמתואר כהדרגתי וחלק. כך, בניגוד למוסדות אחרים – ובראשם מראה ן

במשך השנים הצטרפו לאנסמבל חברים חדשים, חלקם עולים טריים, בהם השחקנית והצלמת גרסיאלה חייצ'נקו והמוזיקאי גוסטבו בוסטמנטה, שניהם מארגנטינה, וכן מעצב הווידאו פביאן פיטוסי שעלה מצרפת. הם הצטרפו למגדלנה קליין, מוותיקות האנסמבל שעלתה בשעתה מרומניה. עירוב המבטאים, השירים מארצות המוצא (כמה מחברי האנסמבל מציינים את "המאפיה הדרום־אמריקאית" בו) והזיכרונות מהן ניכר ב"ערפל", כמו בהפקות קודמות של האנסמבל.

אל החברים הוותיקים והקבועים באנסמבל מצטרפים כל העת גם בוגרים מבית הספר ליוצרים בשלומי, המציע תוכנית לימודים של שלוש שנים שכוללת הכשרה בווידיאו־ארט, בדרמטורגיה ובמקצועות במה נוספים.

לפני כמה שנים עזב האנסמבל את ההאנגר הענק ששימש אותו ושכר מבנה מרווח ובו שני חללים גדולים ומודולריים לחזרות ולהצגות. במבנה פועלים גם בית הספר ליוצרים וה"לונה־לאב", מעבדה שהקימו כמה

מחברי האנסמבל ומקיימת פעילויות חווייתיות לתלמידים ולחוקרים בנושאי מדע.

מי שאמון על ה"לונה-לאב" הוא בר פסח, בוגר בית הספר שפעיל באנסמבל כשחקן וכמעצב תאורה. בסיום בבניין התיאטרון הוא מציג את חדר המנוחה לשחקנים שבקומה השנייה, שאמנם נראה נעים להפליא, אבל בכל זאת משקיף על גבול הלבנון, על האנטנות המזדקרות בו.

זו תפישת עבודה שבה אין במה ואין אחורי קלעים, הכל חשוף בפני הצופים. התיאטרון הזה משרטט תמונה רחבה של יצירה, של עולם ושל חייםדודי מעיין

במלחמת לבנון השנייה ב-2006, מספר פסח, הופיעו חברי האנסמבל במקלטים ומתוך החוויות שלהם נוצרה ההצגה "ישנים" שביים זלצמן. ההצגה, שזכתה ב-2007 בפרס הפרינג' "קיפוד הזהב" על העבודה הקבוצתית בה, עסקה בספינה המפליגה לשום מקום כשעל סיפונה אזרחים שנעים ונדים בין שינה לייאוש.

"ההצגה הזו היתה סוג של הזיה", נזכרת הבמאית אור נדב־ארגוב, עד לא מכבר המנהלת האמנותית של תיאטרון מראה בקרית שמונה. "הפרפורמנס הוא הזייתי וזה מה שהם יוצרים. אתה כצופה גם תוהה למי זה מיועד, ואני חושבת שזה מיועד לאנשי תיאטרון או לאנשים שהם פתוחים יותר, כי הקהל הרחב לא יבין את זה. אם כי לא נראה לי שהם מכוונים לקהל הרחב - וזה בסדר. אבל כל יוצר תיאטרון צריך לדעתי לראות את הניעור הזה של המדיום התיאטרוני שמתרחש בשלומי".

פנצ'ו אדלברג, מעצב האנסמבל שגם מנהל את בית הספר ליוצרים, מזכיר שתהליך העבודה על "ישנים" התרחש במקביל לשקיעתו בתרדמת של ראש הממשלה אז אריאל שרון. "שאלנו את עצמנו האם אנחנו ישנים, והיתה גם שאלה: מה זה אומך להתעורר, אם כי לא בהקשר הפוליטי. בעינינו, תפקידו של אמן הוא לשאול את השאלות".

שאלות מורכבות לא פחות שאלו חברי האנסמבל ביצירה חתרנית אחרת שהעלו ב-2008, "אפקט החממה". במיצג, שזכה בפרס ההצגה הטובה ביותר בפסטיבל בת ים לתיאטרון רחוב, הוצגו לקהל במבנה שהוקם במיוחד סמלי הלאום, כמו הדגל והמנורה, כשהם מוקפאים בקרח.

דווקא הריחוק מהעין הציבורית מאפשר לכם לעסוק בחופשיות בנושאים פוליטיים או רדיקליים יותר, בהשוואה לאמנים שפועלים במרכז?

פסח: "ליצור אמנות על גבול לבנון, בעיירת פיתוח כלשהי, זה כבר מעשה רדיקלי בפני עצמו. לכן זה כבר לא משנה אם אני עושה עשייה רדיקלית זו אחרת, ימנית או שמאלנית, ציונית או פוסט־ציונית".

זלצמן: "אנחנו לא עוסקים בביקורת, אנחנו עוסקים בשאלות - וגם לנו אין תשובה. אנחנו יודעים שיש שאלות שטוב לשאול אותן, ככה נמצא את הפתרון".

איך תורם לכם הניתוק או הריחוק ממרכז הארץ, מסצינת הפרינג' בתל אביב?

אדלברג: "במקום שהכי קרוב לגבול יש הכי הרבה חופש, אז התחושה שלנו היא שהמרחק הזה נותן לנו חופש יצירתי, גמישות ודווקא לא יוצר ניתוק. אנחנו בהווה של היצירה יום־יום ופתוחים גם לקבל השראה מדברים אחרים".

הקהל יאכל?

תקציב המרכז בשלומי ל-2019 הוא כשני מיליון שקלים, כ-1.3 מיליון מתוכם מתמיכת משרד התרבות. שלומי נמצא בצמרת הדירוג של תמיכת המשרד בקבוצות תיאטרון, הן בשל המיקום הפריפריאלי שלו והן בשל הייחודיות והמורכבות של הפקותיו. זלצמן גם מעיד על עלייה בסכומי התמיכה במוסד בתקופת כהונתה של

השרה מירי רגב. לצד תמיכת המשרד זוכה התיאטרון לסיוע מקרן דוד פרידמן.

מאנסמבל שלומי ומבית הספר ליוצרים במקום כבר צמחו יוצרים שמובילים כיום תיאטראות פרינג' אחרים בפריפריה, דוגמת שירי ג'ורנו שמנהלת את תיאטרון "הידית" בפרדס חנה ופנינה רינצלר שייסדה את המרכז לתיאטרון בלוד.

"הפרינג' האמיתי נמצא בתיאטרון שלומי", אומרת רינצלר. "אני מתכוונת לוויזואליה ולאפשרות להתפרע באמת ולבדוק קצוות. זו לא בדיקת קצוות בתוך אזור בטוח וגם לא תיאטרון ניסיוני אלא יותר מזה, זה לנסות משהו שלא דווקא הקהל יאכל, ואולי אחר כך האנסמבל ישפץ אותו כדי שהקהל כן יאכל. יש שם משהו מאוד פרוץ ולהם ברור שהם יודעים מה הם עושים גם אם הקהל לא מבין למה הם התכוונו ומתוך מה הם עבדו. הם מרשים לעצמם להתפרע, לקפוץ ולהגיע לאיזו אקסטזה שבאה מתוך לופ שחוזר על עצמו, ולא דווקא כי עכשיו הם הגיעו לשיא ריגוש ובכי שבו הקהל בוכה יחד איתם".

ליצור אמנות על גבול לבנון, בעיירת פיתוח, זה כבר מעשה רדיקלי בפני עצמו. לכן זה כבר לא משנה אם זו עשייה ימנית או שמאלניתבר פסח

התבוננות ברשימת היצירות שהעלה אנסמבל שלומי בעשור האחרון ובקטעי וידיאו מתוכן מלמדת שרבות מהן התבססו על דימוי מוחשי או מופשט כלשהו או על מקורות השראה מסוימים, לעתים מיוצרים גדולים כסמואל בקט, אקירה קורסאווה או פליני, ושילבו תכנים אוטוביוגרפיים הנוגעים לחברי הקבוצה. התוצאות היו לרוב פרפורמנס רב-תחומי, מרובה גירויים בימתיים ומוקדי התרחשות, שלא דווקא הקל על צופים מן השורה להתמצא בנעשה על הבמה ובאולם אלא להיפך.

כך, לדוגמה, "רעש" שהועלתה ב-2017 התבססה על סרטו של קורסאווה "ראשומון" ובדומה ליצירות אחרות של האנסמבל לא כללה נראטיב ליניארי אלא מקטעי התרחשויות שהתערבבו אלה באלה. "נמר נמר" שהועלתה ב-2011 היתה אירוע שהתפרש על פני כל בניין התיאטרון ושב קיבל הקהל אפשרות להציץ לשגרת הפעילות במוסד. "ארצכאן" מ-2016 עסקה בפערים בין העולם הרגשי לעולם החומרי ואילו "זקנים לנצח" מ-2018 התבוננה בטיפול בקשישים ובחילופי הדורות בין חברי האנסמבל.

"ערפל" החלה כשזלצמן ואדלברג ביקשו ליצור מעין מחווה לסרטיו של פליני ועם זאת, בדומה להצגות הקודמות, לבחון זוויות מסוימות בחיי כל אחד מהמשתתפים. חלק מהמוזיקה בהצגה מנוגנת חי ולאורכה הפרפורמרים מצולמים בטלפון נייד. ריבוי הגירויים החזותיים עם העשן, הקרנות הווידיאו-ארט וקטעי הסרטים ומוקדי ההתרחשות בהצגה עשוי לבלבול, אולם נראה שעצם הערבוביה היא החוויה המרכזית שחברי האנסמבל מעוניינים להעביר לצופים שלהם.

"הם משוגעים לכל דבר", אומרת הדה שדמון, גמלאית מקיבוץ כברי שצפתה בהצגה באוקטובר ועוקבת אחר פעילות האנסמבל, "איזה רעיונות יש להם, איזו פירוטכניקה, באולם קטן עם המצאות מפה ועד להודעה חדשה. בכל הצגה זה מדהים אותי: אילו יכולות, אילו ביצועים, ואנרגיה: דלת מסתובבת, פתאום מתהפכת ואדם תלוי עליה. בהצגה האחרונה היה זרקור שאחד השחקנים סחב והאיר את כל האולם – לכל הצגה יש אופי משוגע בכיוון אחר, ואתה בסך הכל יושב שם די בצפיפות, על כיסא פלסטיק מיניאטורי".

אור נדב־ארגוב, שהצפינה לאחרונה לשלומי לטובת "ערפל", מעידה כי צפתה בהצגה בנשימה עצורה. "יצאתי בדמעות מ'ערפל' אף שזה לא הסגנון שלי", היא מודה. "זה מעניין מאוד, ייחודי וחשוב ויש להם מקום, במיוחד היום, כשאנחנו ממשיכים לראות בתיאטרון את ההתבססות על הטקסט ואת הדברים המשעממים והמסורתיים האחרים. בקהל היו 40 איש ולמעשה התרחשו שם 40 הצגות שונות כי כל אחד ראה משהו אחר. הם חקרו בהצגה את נפש האדם והיו שם התמסרות וחשיפה גדולות, עם כל הטראנס הזה והמוזיקה. אולי זה תיאטרון ולא מה שאנחנו כבר רגילים אליו?"

רינצלר אומרת כי ההצגה סיפקה לה חומר למחשבה גם לימים הבאים. "יש דברים שאתה אפילו לא מבין כשאתה שומע, ו'ערפל' היא מסוג ההצגות שאתה גם יוצא מהן ונשאר עם מה שראית, חושב מה היה שם.

אבל קודם כל ברור לך שמאוד נהנית. בסופו של דבר תצא משם ותגיד שלא היית בדבר כזה אף פעם".

למרות ההתלהבות של מי שטרחו והגיעו להצגות בשלומי, סוגיית הקהל, כפי שעולה גם מדבריהם של חברי האנסמבל, נותרה בלתי פתורה. אף שהצגות האנסמבל באולם הבית עולות עם קופה פתוחה לקהל הרחב, אדלברג מעריך שכמחצית מהצופים בהן הם תלמידי מגמות תיאטרון מכל הארץ שמגיעים ליום מרוכז בשלומי ומשתתפים בסדנאות ובשיחות לצד הצפייה.

מעיין מצדו מבקש שלא לזלזל בדור הצעיר גם אם הוא מגיע לשלומי כסוג של קהל שבוי. "כשהתלמידים מגיעים לפה הם די בהלם, ואני לא מדבר על התכנים או על הצורה של ההצגה: הם די בהלם מהחופש ומקבלת הפנים ולכן באופן טבעי נהיים אקטיביים והם בעניין", הוא מדגיש.

פנינה רינצ'ר. להתפרע באמת צילום: אופיר בנטל

פבלו, בדצמבר 2009 אמרת לציפי שוחט ב"הארץ" כי "הקהל הצפוני לא נוטה לצאת מהבית. אנחנו עובדים על זה". משהו השתנה בעשור הזה?

זלצמן: "כן. בזכות ההתמדה שלנו – וזה לא שאנחנו לא נעשה הצגה לשלושה אנשים או ל-40 איש – הפעילות נמשכת וזה עושה את שלו. התושבים מגיעים יותר. מי שרוצה לראות משהו כזה יודע שהוא צריך להגיע לפה. יש הרבה אנשים שבאים לראות את ההצגה כמה פעמים, אומרים 'ישבתי פה, עכשיו אשב פה', כי אנחנו עובדים על זוויות שונות".

שדמון, שצפתה בארבע ההצגות האחרונות שהעלה האנסמבל, מעידה כי הן מושכות צעירים ומבוגרים כאחד, בהם תושבי הגליל המערבי, אבל שלא מעטים מהם כלל אינם מודעים לקיומו. "הפרסום שלהם היה צריך להיות הרבה יותר ראוותני, הרבה יותר רעשני", היא אומרת, "בנקודה הזאת זה קצת צולע".

רינצ'ר, בדומה לכמה מחברי האנסמבל, מדברת על ניתוק בין תושבי שלומי לתיאטרון הוותיק הפועל בקרבם, בין היתר מאחר שהמועצה המקומית אינה תומכת כספית במרכז. "הקהל אמנם מורכב מתושבי הקיבוצים מסביב לשלומי ומאנשים אחרים שכבר מכירים את התיאטרון מספיק טוב כדי להסתקרן מה תהיה ההפקה הבאה שלו, אבל הניתוק מהמועצה הוריד את החשק לקשר קהילתי ישיר", היא אומרת. "יש כמה אנשים בשלומי שאמנם מגיעים לתיאטרון ושיש להם נפש של אמן, אבל דרושה גם עבודת שטח כדי שהדברים יקרו. אני לא חושבת שהרבה אנשים בשלומי יודעים שיש להם תיאטרון אלטרנטיבי בעיר".

לי אמרו מזמן שאם אני רוצה לעשות הצגה בישראל עלי לעשות אותה קטנה כדי שתעלה על גגון של רכב. זו היתה ההנחיה האמנותיתפנצ'ו אדלברג

לצד זאת, מתברר ששיתופי הפעולה בין הקהילה לתיאטרון הם מועטים ונקודתיים יחסית. "בכל פעם שיש

במתנ"ס שלומי משהו שקשור לתיאטרון הם פונים קודם כל אלינו", מספר ברק נחשול. "אם הם רוצים סדנאות, או לקיים פסטיבל כלשהו, הם עושים זאת ומאוד אוהבים להעלות כאן הפקות שלהם. עבדנו עם קבוצות נוער והם יודעים שהמרכז הוא כתובת, אבל אי אפשר להגיד שאנשי שלומי באים לכאן כל הזמן לחפש ולראות תיאטרון, זה לא".

לצד הקושי הטבעי למשוך קהל אפילו משלומי וסביבותיה, שלא לדבר על צופים ממרכז הארץ שלא דווקא ימהרו לרכוש כרטיס ולנסוע לעיירה הצפונית רק כדי לראות הצגה, עומד בפני חברי האנסמבל אתגר נוסף, הנוגע לשינוע ההפקות. התפאורות המורכבות לעתים שנבנות לצורך ההפקות בשלומי, וכן ריבוי המוקדים והשימוש במצלמות במעגל סגור ובהעמדות מוקפדות, מקשים על העברת ההצגות לאולמות אחרים. באופן מסורתי מגיע האנסמבל אחת לשנה להצגות בתל אביב, בתיאטרון "הבית" היפואי או בתמונע. ולעתים מוזמנות הצגות האנסמבל לחו"ל, דוגמת "ארצכאן" שהועלתה בדנמרק.

"לי אמרו מזמן שאם אני רוצה לעשות הצגה בישראל עלי לעשות אותה קטנה כדי שתעלה על גגון של רכב", מספר אדלברג בחיור, "זו היתה ההנחיה האמנותית, ולא שום דבר אחר: 'תעשה אותה קטנה'. אבל אנחנו לא עוסקים בזה כי אנחנו עוסקים בחזון האמנותי, רוצים למלא את כל החלל שיש לנו ולא לעסוק בשאלה האם זה יפגע בניידות של ההצגה. התפקיד שלנו כאמנים הוא למצות את המקסימום במרחב הזה, ואנחנו רוצים שקהל יגיע ויראה אותנו פה".

למרות הקשיים, כשחברי האנסמבל נשאלים על הדבק שמחבר אותם לשלומי זה 20 שנה ומקנה להם יציבות ניהולית ואמנותית – בניגוד מוחלט למצבו של תיאטרון מראה מקרית שמונה, שהוקם זמן קצר לפנייהם וכיום שקוע בחובות וסובל ממשבר ניהולי מתמשך – בוחר זלצמן להשיב מהזווית הכלכלית. "אנחנו עצמאיים מבחינת הקשר עם המקום", הוא אומר. "כאמור אין לנו תקציב ממועצת שלומי, וזה מתאים לנו במובן הזה שהיחסים טובים. כשאנחנו רוצים לתרום אנחנו תורמים להם". מעיין מעדיף לדבר על הצד הרגשי: "אהבת העניין ואחוות המשתתפים הן שמחברות את כולם". נחשול מסכים עמו: "האהבה לתיאטרון והקשר הטוב זה עם זה הם שמובילים אותנו, ולא אגואים ואינטריגות. אלה קיימים כמו בכל מקום שיש בני אדם, אבל לא בצורה מגעילה ודומיננטית. לכן המקום הזה מצליח לחיות וחי בכיף".